

# სტარტაპების განვითარების ინოვაციური მოსახლეობის სოციალური დაცვის ორგანიზაციის თეორიული ასპექტები

## Theoretical Aspects of the organization of Social Protection of the Population

გიორგი გოგოლაძე – მაგისტრი,  
საქართველოს ეროვნული უნივერსიტეტი, სეუ  
**Giorgi Gogoladze** – Magister,  
Georgian National University, SEU

**აბსტრაქტი.** ბოლო 30 წლის განმავლობაში საქართველოს სოციალური დაცვის სისტემამ განიცადა განვითარების მნიშვნელოვანი ეტაპები. საბჭოთა კავშირის დაშლამ გამოიწვია საბჭოთა მიდგომების შეცვლა სოციალური პოლიტიკის მიმართ. არსებული სისტემა ჩამოინგრა და მის ნაცვლად ახალი უნდა აშენებულიყო. უპირველეს ყოვლისა, უნდა აღინიშნოს, რომ მიზნობრივი სოციალური დახმარების მიმღებთა რაოდენობა წლების განმავლობაში არ შემცირებულა. რეგისტრირებულთა რიცხვი კიდევ უფრო მეტია. სამართლიანობისთვის უნდა აღინიშნოს, რომ აქ მოქმედებს ბენეფიციარის რეიტინგის გაზრდის ფაქტი, მაგრამ სისტემური გავლენის უარყოფა კვლავ ძალადაკარგულია. ამრიგად, მიზნობრივი სოციალური დახმარების სისტემა ასრულებს მხოლოდ სოციალური გადარჩენის ფუნქციას და ინარჩუნებს სტატუს კვოს.

**საკვანძო სიტყვები:** სოციალური დაცვის სისტემა, სოციალური რისკები. გარდამავალი პერიოდი, გაერთიანებული ერების ორგანიზაცია, სოციალური ხარჯები.

**Abstract.** The social protection system of Georgia has undergone significant stages of development over the past almost 30 years. The collapse of the Soviet Union led to a change in Soviet approaches to social policy. The existing system collapsed and a new one had to be built in its place. First of all, it should be noted that the number of recipients of targeted social assistance has not decreased over the years. The number of registered people is even higher. In fairness, it should be noted that the fact that the rating of beneficiaries has increased, but the denial of systemic influence is still not valid, applies here. Thus, the system of targeted social assistance performs only the function of social salvation and maintains the status quo.

**Keywords:** Social protection system, Soviet risks. Transition period, United Nations, social spending.

**შესავალი.** სოციალური რისკი ყოველთვის არსებობდა და მუდმივად განიცდიდა განვითარებას და ზრდას. სოციალურ რისკებს აქვთ დადებითი და ასევე უარყოფითი შედეგები. არსებითია, რომ ყოველდღიურად ნებისმიერი ადამიანი რისკის ქვეშ არის. მნიშვნელოვანია განვასხვავოთ ყოველდღიურად ადამიანს რა რისკი ხვდება და როგორ უნდა მოაგვაროს ეს რისკი. რისკი არის მოსალოდნელი საფრთხის შესაძლო გარემოებები, რომელსაც მოჰყვება სოციალური ან მატერიალური დანაკარგები, შესაძლო ზარალი, წარუმატებლობა რაიმე საქმეში. რისკის განმარტებას მრავალი მეცნიერი და მკვლევარი სწავლობს რადგან არის რისკის სხვადასხვა კატეგორიები სოციალური, ეკოლოგიური, ბიოლოგიური და ა.შ.

რისკების წარმოქმნა უმეტესად დამოკიდებულია სოციალური სუბიექტის ქმედებებთან. სუბიექტის დამოკიდებულება საკუთარ პიროვნებისადმი სოციალური ჯგუფებისადმი და გარემოსადმი ქმნის

სოციალური საქმიანობასთან დინამიურ სისტემას, სადაც ეს მოქმედებები ხდება არა ლიმიტირებული ხასიათისაა და შესაბამისად საკმაოდ მწელია იმ შედეგების და განსაზღვრა, რომელიც შესაძლებელია მოყვეს ამ ქმედებებს. შედეგად შევიძლია დავასკვნად, რასაც ადასტურებს ის, რომ რისკს შეუძლია გამოვლიდეს როგორც ერთ ინდივიდთან ასევე საზოგადოებაში და მისი ზარალი ცვალებადია.

**ძირითადი ტექსტი.** სოციალური რისკების დეტალურად ჩამოყალიბებისთვის რისკების ორი მიმართულება უნდა გამოიყოს: ტექნოგენური და სოციოგენური.

უნდა მოხერხდეს და გაერთიანდეს სოციალური რისკები, რომელსაც ტექნოგენურხასიათი აქვს და სოციალური რისკები სუბიექტის შესაძლებლობებზე და თავისებურებებზეა დამოკიდებული. ტექნოგენური რისკები დაკავშირებულია ადამიანების შექმნილი ისეთ ფაქტორებთან რომელშიც ჩართულია უშუალო ტექნოლოგიური საქმიანობა, რომელთა მუშაობის დროს შეიძლება წარმოიქმნას რისკი მაგალითად სხვადასხვა სახის კატასტროფები და ასევე შეიძლება მოვიაზროთ ავარიები, ამ დროს მიღებული რისკი სოციალური რისკების მდგომარეობას აუარესებს. შესაბამისად სოციალური რისკები შეგვიძლია გავიგოთ როგორც კონკრეტული სუბიექტის ამ დროს არსებული სიტუაცია რომელშიც ის აღმოჩნდა ასე ვთქვათ მოხვდა არაკონტროლირებად მოვლენების გავლენი ქვეშ.

არსებობს გაუაზრებელია და გააზრებული. ყურადღება გავამახვილოთ რისკებზე, რომელიც მსხვერპლი სოციალური სუბიექტი აღმოჩნდება გარემო პირობების გამო. (პოლიტიკური დამაბულობა, უმუშევრობადა ა.შ.) გაანალიზებული ფაქტორების შუალეხს იძლევა რისკები დაჯგუფდეს შემდეგი სახეების მიხედვით: ზოგადი რისკები, ცხოვრების გარკვეული ეტაპების რისკები; თაობათა შორის რისკები, მიღებული განათლების ნაკლებობა და საჭირო სოციალური უნარების არარსებობა და საერთო არსებით ირისკები.

სოციალური რისკების ჯგუფის განსაზღვრისთვის შემოტანილია სხვადასხვა ნიშნები, რომელშიც სოციალურ დემოგრაფიული ნიშნებით ხდება განსხვავება: აქ მოიაზრება როგორც სქესი ასევე პროფესია დაასაკი ასევე სხვა ბევრი ფაქტორი. კრიტერიუმების გამოყენებით შესაძლოა შეისწავლონ ცალკეული სუბიექტები ასევე სოციალური ჯგუფები, რომლებსაც შესაძლებლობა ექნებათ გაითავისონ ეს რისკი და გაუმკლავდნენ მას ასევე გამოიკვეთება ჯგუფები რომლების ვერ მოახდენენ ამის ადაპტირებას.

სოციალური რისკების განსაზღვრების ასევე მისი ფორმების სრულად ჩამოყალიბებლობა აფერხებს მის უფრო განვითარებას და მისი დაზღვევის გაუმჯობესებას. სოციალური მდგომარეობა, პირველად ხასიათდებაერთ

გარკვეულ, ან ერთდროულად რამდენიმე კატეგორიაზე მიკუთვნებით რომელიც იყოფა კრიტერიუმებით: მუშა, უმუშევარი, მოსამსახურე აქ შეიძლება მოვიაზროთ საჯარო მოხელე, ასევე პენსიონერი და სტუდენტი. სოციალური მდგომარეობის დახასიათება შესაძლოა გაიმძიჯნოს ასე: ქონებრივი სტატუსით, აქვს თუ არა მაღალი სამუშაო კვალიფიკაციისდონე. ასევე განისაზღვრება უფლებებით რომელიც მოქალაქეს აქვს, სხვადასხვა დაკისრებული საქმიანობით და პასუხისმგებლობი დონით. საკითხების შესასწავლათ რომელიც დაკავშირებულია სოციალური დაზღვევის საკითხებთან ასევე სოციალურ რისკებთან უნდა მოხდეს გარკვევა იმაში რისი გაგება და განსაზღვრება უნდა მოვახდინოთ როცა განვიხილავთ სოციალური მოთხოვნილებების დაკმაყოფილებას, რომლითან ხდება დახასიათება მოქალაქის სიცოცხლის მატერიალურ დონესა და ასევე ხარისხისა. გაეროს საყოველთაო დეკლარაციის 25-ე მუხლის საკმაოდ კარგად და ფართოდ არის წარმოდგენილი სოციალური მოთხოვნილებების შემადგენლობა სადაც ვკითხულობთ: "ყველა ადამიანს აქვს უფლება ისეთი დონის ცხოვრებისა, (მათ შორის საკვები, ტანსაცმელი, თავშესაფარი, სამედიცინო და საჭიროების შემთხვევაში სოციალური მომსახურების,) რომელიც აუცილებელია თვით ადამიანისა და მისი ოჯახის ჯანმრთელობისა და კეთილდღეობისათვის, ასევე უმუშევრობის, ავადმყოფობის, ინვალიდობის, ქვრივობის ან სხვა მიზეზით, მატერიალური რესურსების ზარალის შემთხვევაში უზრუნველყოფის უფლება."

სოციალური დაცვის სისტემების წინწამოწევამ, მოქალაქეების საკმაოდ პოზიტიურმა განწყობამ, საკმაოდ მაღალმა მოტივაციის ქონამ – მოითხოვონილი იყოს სოციალური დაცვის სტანდარტებით დაკმაყოფილება, მოახდინა გაზრდა სახელმწიფოს ჩართვის სოციალური რისკებისაგან დაცვაში. წიგნში – „პროფესიული რისკები“, სოციალურ რისკების განსაზღვრება ხდება, როგორც „ტიპიურ მასობრივი სახის საშიშროებებს, როგორიცაა მოსახლეობის დიდი ჯგუფების სოციალური მდგომარეობის ფაქტორების გაუარესება, რაშიც იგულისხმება საზოგადოების მხრიდან მათი მნიშვნელობის შეფასება და შესაბამისობა ცხოვრების პირობებთან“. ეს გამოხატავს, რომ „სოციალურ საშიშროებად ხდება იმ რისკების აღიარება ის, რომლებიც წარმოიქმნება საზოგადოებრივი ხასიათის მიხედვით და საკმაოდ ხშირ შემთხვევაში მათგან დამოუკიდებლად დაცვა თანაც მაღალი ხარისხით საკმაოდ რთულია ხშირად კი შეუძლებელი“. ამ კონცეფციის განსხავევებული და ამავდროულად უფრო დეტალური და ფართო განმარტება შესაძლოა ჩამოყალიბდეს დაახლოვებით ასე: „სოციალური რისკს ქმნის ადამიანის ნორმალური სოციალური მდგომარეობის ჩაშლის ფაქტორები. კერძოდ: ჯანმრთელობის დაზიანება, შრომისუნარიანობის დაკარგვა, ან შრომის მოთხოვნილების

არარსებობა (უმუშევრობა), რასაც თან ახლავს დასაქმებული მოსახლეობის მიერ მატერიალური უზრუნველყოფის გაურესება, მკურნალობასთან დაკავშირებული დამატებითი ხარჯების გაჩენა, ხოლო ოჯახებისათვის - მარჩენალის დაკარგვის შემთხვევაში შემოსავლის წყაროს შეწყვეტა“.

„სოციალური რისკის“ უშუალო არსს და განმარტებას მომხდარ მოვლენების განხილვისას ახასიათებს საკმაოდ მტკიცედ გამოხატული შეზღუდვა. სამედიცინო და საპენსიო დაზღვევის პაკეტები ასევე გადაეცემა უმუშევარ მოსახლეობას რომელიც საკმაოდ მრავლადაა, ვ. დ. როიკი სოციალური რისკების ხასიათი დაკავშირებულია ადამიანების შრომითი შესრულების ნაირსახეობებთან, სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ იმასთანაა დაკავშირებული თუ როგორ ვითარდება შრომის ბაზარი. ასევე უნდა დავაკვირდეთ იმას რომ ადამიანების სოციალური მდგომარეობას საფრთხეს უქმნის სხვადასხვა რისკ ფაქტორების ერთობლიობა მაგალითად როგორიცაა: აქ შეიძლება მოვიაზროთ ისეთი რისკები როგორიცაა ადამიანებისთვის სხვადასხვა ავადმყოფობები ანუ ვირუსები ასევე სხვადასხვა კატასტროფები ასევე სხვადასხვა რისკები რომელიც მიმართულია ადამიანისთვის ზიანის მისაყენებლად და ხშირ შემთხვევაში სიცოცხლის დამთავრებითაც კი მთავრდება ამ რისკების გამოვლენა.

შესაძლოა ერთი ფაქტორის ზემოქმედებით გამოიწვევული იყოს სხვის სოციალური მდგომარეობის გაუარესება, რაც მიუთითებს სოციალური რისკების არსებობაზე, მნიშვნელოვანია გავმიჯნოთ სოციალური რისკები, რომელსაც ადამიანის საქმიანობს დროს მოდის და ასევე რისკები, რომლებიც მიუხედავად იმისა, ეწევიან თუ არა ამ საქმიანობას მაინც ხვდებიან ამ რისკების დაქვემდებარების ქვეშ. ორივე განხილული ფაქტორი იმისთვის, რომ იყოს რისკები თავიდან აცილებული საჭიროა მოვახდინოთ დაზღვევის ქვეშ.

სოციალური რისკების განსაზღვრება საფუძვლად უდევს მისი მოდელის ჩამოყალიბებას. მისი შეფასების შემდეგ მეორე ეტაპია მიეკუთვნება სოციალური დაცვის მექანიზმის ფორმას, შესაძლებელია მოხდეს განსაზღვრა რისკის არსებობის დროს, რომელიც მიმართულია ადამიანის ან ადამიანთა ჯგუფისკენ და შესაძლოა მოახდინოს რამის დაზიანება ესეთი რისკები უნდა მივაზაროთ დაზღვევას რა თქმა უნდა, ამას ადამიანების გადაწყვეტილების მეშვეობით ვაკეთებთ. მაგრამ, არსებობს ისეთი რისკები, რომლებიც დამოუკიდებლად მოქმედებენ და ადამიანებზე ან ადამიანთა ჯგუფზე ამ რისკების მიზარება უნდა მოხდეს სოციალური დახმარების მიმღებ კატეგორიას.

სოციალური რისკი - ნაბიჯია გარდამავალი ეკონომიკისაკენ. გარდამავალი ხანის ეკონომიკას ახასიათებს: 1. შემოსავლის დაცემა სიღარიბის და უმიზევრობის ზრდა; 2. ჯანმრთელობის გაუარესება

(სიცოცხლის ხანგრძლივობა); 3. განათლების დონის დაცემა, 4. სოციალური დაშლა; 5. ომები და მასთან დაკავშირებული პრობლემები. არის თუ არა საბაზრო ეკონომიკა სოციალური კატასტროფა?

გარდამავალ პერიოდში სოციალური დანახარჯების გამოიჯვანეს გამოყოფს ორი მაჩვენებელი: უნივერსალიზაცია და დროებითი სიღარიბე კონცენტრაცია და ქრონიკული სიღარიბე. ამ პროცესების გაერთიანება მთავარი პრობლემაა. სიღარიბეც მნიშვნელოვნად აზიანებს სოციალურ დინამიკას. ქვეყნებში სადაც გარდამავალი ეკონომიკაა ძალიან რთულია რესურსების განაწილება. სოციალურ დამახულობას თან ახლავს პოლიტიკური არასტაბილურობა, ეს კი ამაღლებს რისკს.

სოციალური რისკი წამოდგენილია ასე: დანაზოგების და კაპიტალის ოდენობა, ასევე დანაზოგები, მიწაზე საკუთრება/უძრავი ქონება, ქონების ღირებულება. მდგომარეობა და კრედიტის პირობები შრომის ბაზარზე ხელფასის წილი შემოსავლებში, საპროცენტო განაკვეთის ოდენობა და საოჯახო მეურნეობებისათვის კრედიტის სიიოლე. პენსიონერების წილი, პენსია, ხელფასი, შემწეობის მიმღებთა წილი, შემწეობის წილი შემოსავალში, შიგა საოჯახო და საოჯახთაშორისო გადანაწილების მასშტაბები, შემწეობაზე დაშვება კატასტროფების დროს.

**დასკვნა.** გარდამავალ ეკონომიკის ქვეყნებში საპენსიო რეფორმების დროს გამოწვეული ხარჯები შესაძლოა მძიმე ტვირთით გახდეს ქვეყნისთვის შესაბამისად ეს გათვალისწინებული უნდა იყოს რეფორმისას. საპენსიო რეფორმა შეიძლება მოიცავდეს პენსიის მიღების უფლებაზე მოთხოვნის გამკაცრებას. სქესობრივ-ასაკობრივი ჭრილში ქვეყნებში ღარიბების რიცხვში გამოირჩევიან ბავშვები, გამოირჩევიან ბავშვები (7-15 წელი)

გარდამავალი ეკონომიკის ზოგ ქვეყნაში საპენსიო კანონმდებლობამ უფლება მისცა პენსიონერებს მიიღონ პენსიაც და ხელფასიც ერთად, რის გამოც პენსიონერები ღარიბი მოსახელობიდან გამოვიდნენ. ქალებს, რომლების წინასაპენსიო ასაკში არიან, ძირითადად, უწევთ ისეთი სამუშაოს შესრულება, სადაც არაა მაღალი ანაზღაურება, რაც მათ სიღარიბის ფენას წარმოადგენს. მექანიზმი, რომელიც მიმართულია რისკებისგან თავის ასარიდებლად მოიცავს რისკების შემცირების გეგმას.

### **გამოყენებული ლიტერატურა:**

1. ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია - გაეროს ადამიანის უფლებათა ქარტია: მუხლი 25
2. Рои́к В.Д. „Профессиональные риски. - М.: АНК ИЛ. 2016
3. Лапин В.Л., Попов В.М., Рыжов Ф.Н., Томаков В.И. “Безопасное взаимодействие человека с техническими системами” 2017